

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ

Проблема культурологічної підготовки майбутніх інженерів особливо гостро стоїть сьогодні перед вищою школою. Процес формування майбутнього інженера ґрунтується не лише на засвоєнні майбутніми фахівцями знань, а й розумінні їх необхідності в процесі трудової діяльності, формуванні особистого ставлення до культурних явищ, вміння адаптуватися в культурному просторі. Взаємодія між культурами спрямовує технічні ВНЗ розглянути проблему формування міжкультурної компетенції. Ми акцентуємо увагу на методиці формування міжкультурної компетенції засобами мистецтва та наводиться приклад лекції-концерту присвяченої індійському танцювальному мистецтву.

Ключові слова: культурологічна компетентність, міжкультурна компетенція, інноваційні засоби навчання, мистецтво, лекція-концерт, індійське танцювальне мистецтво.

Проблема культурологической подготовки будущих инженеров особенно остро стоит сегодня перед высшей школой. Процесс формирования будущего инженера основывается не только на усвоении будущими специалистами знаний, но и понимании их необходимости в процессе трудовой деятельности, формировании личного отношения к культурным явлениям, умение адаптироваться в культурном пространстве. Взаимодействие между культурами направляет технические вузы рассмотреть проблему формирования межкультурной компетенции. Мы акцентируем внимание на методике формирования межкультурной компетенции средствами искусства, и приводится пример лекции-концерта посвященной индийскому танцевальному искусству.

Ключевые слова: культурологическая компетентность, между культурная компетенция, инновационные методы обучения, искусство, лекция-концерт, индийский танцевальное искусство.

The problem of cultural training of future engineers is particularly acute today before high school. The formation of the future engineer is not only based on the assimilation of future trainers knowledge, but also their understanding necessary in the course of employment, forming a personal relationship to cultural phenomena, the ability to adapt to the cultural space. Interaction between cultures directs technical universities consider the problem of the formation of intercultural competence. We focus our attention on the formation method of intercultural competence through art and is an example of lecture-concert dedicated to Indian dance.

Keywords: cultural competence, intercultural competence, innovative learning tools, art, lecture-concert, Indian dance.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку технологій, прагнення України до євроінтеграції, різнопланові зв'язки з іншими країнами змушують освітян вищої школи замислитись не лише про професійну компетентність випускника, а і його культурологічну компетентність. Нехтування традиціями, культурою, втрата почуття гідності та духовного занепаду характерні для сучасного суспільства. Такий різноманітний вибір, що надає сучасна культура, ставить молодь перед великим вибором, який не завжди є правильним. Тому освітні навчальні заклади мають організувати таким чином навчально-виховний процес, щоб не створити штучний культурологічний вакуум навколо студента для тимчасового існування в ньому, а намагатися дати молодій людині можливість зрозуміти, що це основа її подальшого життя, її майбутнє. Особливо дана проблема стосується випускників технічних вищих навчальних закладів, так як в них більшість студентів приділяють увагу саме технічним дисциплінам, а до вивчення гуманітарних дисциплін ставляться утилітарно. Проблема набуває особливої актуальності нині, коли суспільство диктує необхідність підготовки інженера, який є культурної, інтелігентної, високоосвіченої

та гармонійно розвиненої особистістю, яка орієнтується не лише в культурних надбаннях своєї країни, а й розуміє культуру інших народів. Нині, як ніколи, роботодавець вимагає від фахівця відповідної етичної та толерантної поведінки, культури діалогу, зважаючи на економічні, виробничі, технічні зв'язки з іншими країнами.

Незважаючи на спеціальність технічного профілю, випускник ВНЗ має бути, в першу чергу, носієм високої культури. Завдяки залученню молоді до культурних надбань мають формуватися необхідні для подальшої роботи професійні якості, оскільки інженер без загальнолюдських та культурних цінностей може бути соціально небезпечним. В цьому напрямку цілком можливо викладачам гуманітарних дисциплін закласти культурологічний фундамент у майбутніх інженерів, який вони після закінчення ВНЗ мають саморозвивати.

Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів, на даному етапі розвитку освіти, має відігравати одну із провідних ролей у становленні фахівця. До даної компетентності нами серед багаточисельних ключових компетенцій виділено вісім, які увійшли до структури культурологічної компетентності майбутніх інженерів: загальнокультурна, мотиваційно-ціннісна, міжкультурна, етично-естетична, екологічна, когнітивно-креативна, комунікативна, оцінююча. Ми розглянемо формування однієї із компетенцій – міжкультурної компетенції.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема культурологічної підготовки майбутніх інженерів набуває особливої актуальності сьогодні, коли зважаючи на економічні, виробничі, технічні зв'язки з іншими країнами, роботодавець вимагає від фахівця відповідної етичної поведінки, культури діалогу, розуміння інших культур, внутрішньої толерантної поведінки. Питання взаємозв'язку культури і освіти розкривають у своїх працях: Алексеев Н., Андреев В., Арановська І., Боровик М., Зінченко В., Зимня І., Зязюн І., Кондрацька Л., Лернер І., Литвінцева А., Мельничук Т., Панкратова О., Сластьонін В., Шиянов Є., В Шубін., Якиманська І. та ін.

Історія свідчить, що людство формує різноманітні культури залежно від природних умов існування того чи іншого народу, релігійних, політичних та мистецьких традицій, які склалися століттями, і будь-яке зіткнення різних за типами культур обов'язково веде до кризової ситуації і конфліктності. Якщо раніше спостерігалась довготривала взаємозольованість культур або боротьба між ними за панування, то у сучасному світі все міцніше утверджується ідея рівноправності культур. Кожна з них сприймається як неповторний національний досвід окремого народу або своєрідне переживання ним загальнолюдських культурних парадигм [1, с. 19].

Ромащенко І. [2] розглядає міжкультурну компетенцію, як інтегративну характеристику майбутнього фахівця, яка базується на засвоєнні ним різних рівнів культури: інтернаціональної, національної, соціальної, професійної.

Трошина Н. [3, с. 60] вважає, що міжкультурна компетенція особистості є знанням на підставі власної культурної компетенції чужих культурних стандартів. Вона формується на засадах культурного релятивізму й толерантності до чужої культури і мови, до їхніх традицій, особливостей соціальної, у тому числі й комунікативної, поведінки. Культурний релятивізм як бажана характеристика мовної особистості створює необхідні передумови для комунікативного співробітництва як взаєморозуміння у процесі міжкультурної комунікації, проте висуває вимоги до людини, оскільки позбавляє її звичних ціннісних орієнтирів.

Бобиль С. [4], визначає міжкультурну компетентність як здатність здійснювати спілкування іноземною мовою з урахуванням різниці культур і стереотипів мислення, а її формування передбачає взаємодію двох культур в декількох напрямках: знайомство з культурою країни, мова якої вивчається, за допомогою самої мови й засвоєння моделі поведінки носіїв іноземної культури; вплив іноземної мови й іноземної культури на розвиток рідної мови та моделі поведінки в межах рідної культури; розвиток особистості, що відбувається під впливом двох культур.

Ми розглядаємо міжкультурну компетенцію для майбутніх інженерів, як одну із складових культурологічної компетентності що дає змогу студенту краще ознайомитися з іншими культурами, зрозуміти їх, толерантно ставитися до них та їх представників, водночас не втрачаючи власної ідентифікації. Знання студентом інших культур допомагає у спілкуванні з людьми різних національностей не лише на даному етапі, але й у

подальшому професійному та особистому житті. Професія інженера не обмежується лише рідною країною, а є такою, яка має перспективи праці і життя за кордоном. Тому знання іншої культури відіграють важливу роль у майбутньому для випускника технічного ВНЗ. Крім того, розвиток цієї складової культурологічної компетентності є запорукою до набуття культурологічних знань, умінь та навичок.

Мета статті – висвітлити методикку формування міжкультурної компетенції засобами інноваційних технологій за допомогою мистецтва та результати її впровадження в навчальний процес технічних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у формуванні особистості відіграє мистецтво. Ми погоджуємося з думкою Бокань В. [5, с. 72], що інформація, яка передається мовою мистецтва – через танець, театр, архітектуру, живопис, скульптуру, декоративно-прикладне, кіно тощо, – максимально доступна і легко засвоюється на відміну від тієї, що передається лише у мовному еквіваленті.

Це не залишається поза увагою дослідників. Мистецтву у житті людини як професійному, так і особистому присвятили свої праці: В. Каверін, В. Бокань, М. Кравець, В. Петрушенко, В. Савельєв, І. Сурмай, Є. Подольська, В. Лихвар, В. Погорілий, Е. Кассієр, О. Горелов, О. Флієр, О. Отич, Н. Багдасарян, В. Розін. Для більш ефективного викладення матеріалу культурологічних дисциплін у технічному ВНЗ ми пропонуємо одну із інтерактивних не імітаційних форм навчання у вищому навчальному закладі – лекції-концерти (ознайомлення із творчістю відомих композиторів, поетів, акторів, художників і тд.), лекції-дослідження; візуальні лекції (демонстрація наочності за допомогою кіно-, теле- і відео фрагментів, слайди, блоки інформації, які коментуються лектором). Одними з тем лекцій-концертів та лекцій-прес-конференцій, метою яких є формування у студентів: вміння креативно та адекватно сприймати та оцінювати культуру іншого народу; вміння вести діалог; навичок комунікації, є теми: «Індійське танцювальне мистецтво. Полум'яною мовою танцю»; «Танець як мистецтво. Історичні дані виникнення східних танців та специфіка їх виконання. Роль танцювального мистецтва в житті людей».

Лекції розпочинаються зі знайомства студентів з таким видом мистецтва як танець, тлумачиться термін «танець», надається історична довідка виникнення цього виду мистецтва, пояснюється, що таке танцювальна музика, розповідається про види і форми танцю – народний танець, класичний танець, естрадний танець. Ця інформація необхідна для того, щоб студенти краще зрозуміли роль танцювального мистецтва в культурному розвитку людства.

Тема індійського танцю вибрана не випадково, адже протягом п'яти тисячоліть Індія виробила і зберегла глибоко оригінальну культуру, що належить до великих досягнень світової цивілізації, вважається однією із самих найдавніших та залишається фактично незмінною. Для кращого сприйняття матеріалу студентам проводиться невеликий екскурс в історію культури та міфологію Індії, який супроводжується відео презентацією. Під час розповіді про танцювальне мистецтво Індії надається інформація про відомі сім стилів танцю – Бхарат Нат'ям, Катхак, Катхакалі, Маніпурі, Одісси, Мохиніаттам і Кучипуді та основні аспекти всіх класичних стилів – нрітта і нріт'я. Після теоретичної частини на сцену запрошується професійний виконавець індійських танців у національному костюмі Індії, який розповідає студентам про одяг, який надягають під час виконання різних стилів, татуювання, що наносять фарбою на себе танцівники, їх значення. Також запрошений на заняття артист показує елементарні рухи та жести танцю, знайомить з терміном «абхінайя» – мистецтво передачі розповіді за допомогою танцю – та дає пояснення, що вони можуть означати. Адже кожен рух чи жест є мовою індійського танцю і не є випадковим. Наступний крок заняття називається «Школа танцю», що є невеликою театральною пантомімою, де показано заняття в індійській школі танцю. Під час заняття студенти знайомляться з такими стилями: Кучипуді, Катхак, естрадний або кіно танець. Перед показом кожного танцю студентам розповідається про його виникнення. Поєднання в одному занятті класичного та естрадного індійського танцю надає можливість студентам побачити, які зміни пройшло танцювальне мистецтво не лише у виконанні, а й зміні одягу та культурі народу. Наприкінці лекції проходить невелика прес-конференція, на якій студенти ставлять запитання запрошеним гостям, що виникли у них протягом заняття. Така форма лекції дає

змогу студентам не лише побачити в професійному виконанні танці Індії, а й закріпити та поновити знання, які вони здобули під час навчання в школі, бачили в телепередачах, з повагою ставитися до культур інших народів.

Завдання для самостійної роботи студентам містить питання про розвиток, наприклад, машинобудівної галузі в Індії та сучасний стан співпраці між Україною та Індією. Результативність таких лекцій – поступове формування: поваги до культур інших народів; уміння сприймати елементи іншої культури як матеріал для подальшої професійної діяльності; навичок аналізувати та розглядати з особистої точки зору історичні факти. Наші дослідження впливу запропонованої методики на формування міжкультурної компетенції у студентів технічних ВНЗ показали позитивні результати, що представлені рисунком 1.

Крім того треба зазначити, що за допомогою мистецтва студентам надаються знання не лише про танцювальне мистецтво того чи іншого періоду в розвитку країни, а й відбувається знайомство з музикою цього народу, його історією та міфологією, традиціями, одягом і т.д. Знання закріплюються краще, коли студенти після перегляду програми осмислюють почуту інформацію та формулюють запитання, тобто виникає живе спілкування, під час якого студент виступає активним учасником прес-конференції.

Позааудиторна самостійна робота студентів доповнює мистецькі знання професійними. Отже, ми бачимо, що відсоток високого рівня сформованості міжкультурної компетенції в ЕГ на 22% вищий, ніж в КГ, а низький – на 20% нижчий, ніж в КГ.

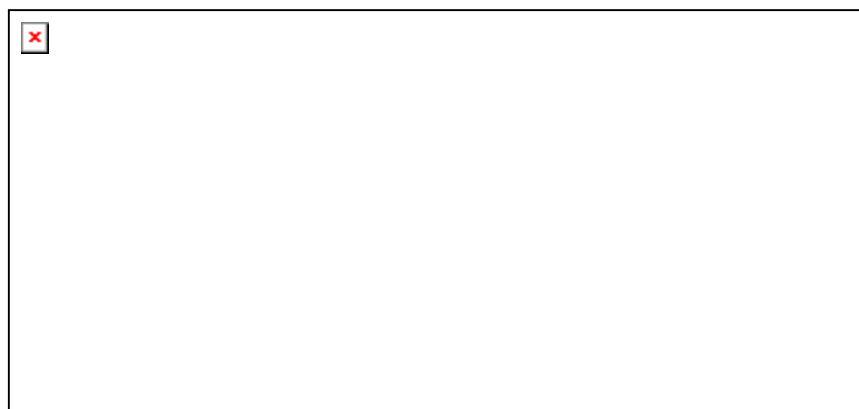

Рис. 1. Гістограма рівнів сформованості міжкультурної компетенції.

Висновки. Треба зазначити, що формування міжкультурної компетенції у майбутніх інженерів є необхідною складовою формування їх професійної компетенції. Фахівцю інженерно-технічного профілю для конкурентоспроможності на ринку праці в сучасних умовах треба вміти орієнтуватися у полікультурному просторі, поважати культуру інших народів і при цьому не забувати своїх витоків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С.Д., Тілло М.С., Чікарькова М.Ю. Культурологія: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2007. – С. 351.
2. Ромащенко І.В. Іншомовна комунікативна компетенція в контексті між культурної діяльності. <http://intkonf.org/kand-ped-nauk-romaschenko-iv-inshomovna-komunikativna-kompetentsiya-v-konteksti-mizhkulturnoyi-diyalnosti/>
3. Трошина Н. Н. Лингвистический аспект межкультурной коммуникации / Н. Н. Трошина // Лингвистические исследования в конце XX века : сб. обзоров. – М., 2000.
4. Бобиль С.В. Формування між культурної компетенції іноземних студентів в умовах національно-культурного середовища. / Бобиль С.В. // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия "Филология. Социальные коммуникации". Том 24 (63). 2011 г. №2. Часть 2. С. 194-197.
5. Бокань В. Культурологія : навч. посіб. / Бокань В. – [3-тє вид., стереотип.]. – К. : МАУП, 2004. – 136 с.

Рецензент: д. пед. н., проф. Плахотнік О. В.